

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

_____ Ф.О. Журавка _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ грудня _____ 2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістр

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійної програми «Міжнародний бізнес»

на тему «ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ В
КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ»

Здобувача вищої освіти 2 курсу _____ Загребельний В. Г.
(номер курсу) (підпис) (ініціали, прізвище)
групи МБ.м-31
(шифр групи)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Керівник _____ професор _____ І.І. Д'яконова
(посада, науковий ступінь) (підпис) (ініціали, прізвище)

Суми – 2024 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ

(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

студенту 2 курсу, групи МБ.м-31
(номер курсу) (шифр групи)

Загребельного Владислава Геннадійовича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи Особливості національного енергоспоживання в контексті глобальних тенденцій затверджена наказом по університету від «03» грудня 2024 року № Наказ №1255-VI.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «11» грудня 2024 року
3. Мета кваліфікаційної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, дослідженні умов і організацій-но-економічних засад впливу формування відновлювальних джерел енергії та енергозбереження на енергетичний сектор України.
4. Об'єкт дослідження особливості впливу формування відновлювальних джерел енергії та енергозбереження на енергетичний сектор України.
5. Предмет дослідження теоретичні, методологічні та прикладні аспекти енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії в Україні.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах праць вітчизняних та зарубіжних науковців, підручників та навчальних посібників на обрану тематику, нормативно-правових актів, аналітичних звітів міжнародних компаній, публікацій сайтів та наукових робіт.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної магістерської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 «Теоретичні аспекти енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії» до 10 листопада 2024 р.

(назва – термін подання)

У розділі 1 досліджено теоретичну базу енергозбереження та відновлювальних джерел енергії, визначено основні типи відновлювальних джерел, їх роль у забезпеченні енергетичної безпеки України, а також основні вигоди від використання цих джерел.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Розділ 2 «Проблеми та перспективи розвитку відновлювальних джерел енергії в Україні» до 27 листопада 2024 р.

(назва – термін подання)

У розділі 2 було проаналізовано поточний стан розвитку відновлювальних джерел енергії в Україні, визначено основні проблеми та виклики, що стримують їх впровадження, а також запропоновано шляхи подолання цих проблем через підвищення енергоефективності та інвестиції в нові технології.

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 «Аналіз впливу впровадження відновлювальних джерел енергії на енергетичну безпеку України» до 06 грудня 2024 р.

(назва – термін подання)

У розділі 3 проведено аналіз впливу впровадження відновлювальних джерел енергії на енергетичну безпеку країни. Оцінено роль таких джерел у зменшенні залежності від імпорту енергоресурсів, а також їх вплив на зниження екологічних витрат і покращення здоров'я населення

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Розділ 4 «Рекомендації щодо підвищення енергоефективності та розвитку відновлювальних джерел енергії в Україні» до 06 грудня 2024 р.

(назва – термін подання)

У розділі 4 проведено аналіз впливу впровадження відновлювальних джерел енергії на енергетичну безпеку країни. Оцінено роль таких джерел у зменшенні залежності від імпорту енергоресурсів, а також їх вплив на зниження екологічних витрат і покращення здоров'я населення

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Д`яконова Ірина Іванівна	20.10.2024	20.10.2024
2	Д`яконова Ірина Іванівна	20.10.2024	20.10.2024
3	Д`яконова Ірина Іванівна	20.10.2024	20.10.2024

9. Дата видачі завдання: «20» жовтня 2024 року

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної магістерської роботи на тему
«ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ»

студента Загребельного Владислава Геннадійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Основний зміст кваліфікаційної магістерської роботи викладено на 55 сторінках, у тому числі список використаних джерел з 52 найменувань, який розміщено на 3 сторінках. Робота містить 4 таблиці та 7 рисунки.

Ключові слова: ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ, ВІДНОВЛЮВАЛЬНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ, ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА, ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ, ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА, УКРАЇНА.

Мета кваліфікаційної магістерської роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні, дослідженні умов і організаційно-економічних засад впливу формування відновлювальних джерел енергії та енергозбереження на енергетичний сектор України.

Для досягнення поставленої мети, в роботі вирішено такі основні завдання:

- 1) досліджено теоретичні аспекти енергозбереження та відновлювальних джерел енергії в Україні;
- 2) вивчено сучасні тенденції в енергетичному балансі України;
- 3) проаналізовано проблеми та виклики у сфері енергоспоживання та енергетичної безпеки;
- 4) запропоновано рекомендації щодо підвищення енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси енергоспоживання та енергетичної безпеки в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти використання відновлювальних джерел енергії та енергозбереження в енергетичному секторі України.

У процесі дослідження використовувались відповідні методи дослідження енергетичних процесів, серед яких систематизація, узагальнення та порівняння, метод факторного аналізу, групування і класифікації, а також метод аналізу і синтезу для оцінки впливу відновлювальних джерел енергії та енергозбереження на енергетичний сектор України.

Під час дослідження були використані наукові статті вітчизняних та зарубіжних авторів, підручники та навчальні посібники на обрану тематику, нормативно-правові акти, аналітичні звіти міжнародних компаній, публікації сайтів та наукових робіт.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у:

- 1) авторському підході до визначення впливу відновлювальних джерел енергії на енергетичний сектор країни;
- 2) аналізі енергетичної політики України та її впливу на енергоефективність в умовах глобальних енергетичних змін;
- 3) розробці рекомендацій щодо оптимізації використання відновлювальних джерел та зниження енергетичних витрат в Україні.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2024 рік

Рік захисту роботи – 2024 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ.....	9
1.1. Поняття та значення енергоспоживання в сучасній економіці.....	9
1.2. Класифікація джерел енергії: традиційні та відновлювані	12
1.3. Роль відновлюваних джерел енергії та енергозбереження в міжнародному контексті.....	16
2 ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ.....	19
2.1. Стан та структура енергоспоживання в Україні.....	19
2.2. Національна енергетична політика та регулювання.....	23
2.3. Проблеми та виклики енергоспоживання в Україні.....	27
3 ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА НАЦІОНАЛЬНЕ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ.....	31
3.1. Основні світові тренди енергоспоживання.....	31
3.2. Вплив глобалізації та технологічного розвитку на енергоспоживання.....	34
3.3. Соціально-економічний ефект переходу до нових моделей енергоспоживання.....	37
4 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ	43
4.1. Стратегічні напрямки розвитку національної енергетики	43
4.2. Рекомендації щодо підвищення енергоефективності.....	46
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний енергетичний сектор знаходиться під впливом глобальних економічних змін, технологічних інновацій та зростання потреби у відновлювальних джерелах енергії. Зважаючи на постійне зростання попиту на енергію та обмеженість традиційних енергетичних ресурсів, необхідність у підвищенні енергоефективності та впровадженні відновлювальних джерел енергії стає однією з головних стратегічних задач для країн, у тому числі України. Розвиток сонячної, вітрової та біоенергетики не лише зменшує залежність від викопних енергоресурсів, а й сприяє зниженню негативного впливу на навколишнє середовище.

В Україні енергетична залежність і проблеми з енергоефективністю ставлять під загрозу економічну стабільність. Тому, розвиток відновлювальних джерел енергії та поліпшення ефективності є ключовим чинником до забезпечення енергетичної безпеки країни. Перехід на "зелену" енергетику є головним аспектом стратегії повільного розвитку, що дозволяє не лише оптимізувати використання енергоресурсів, а й впровадити нові можливості для зростання економіки та покращення рівня життя населення. Об'єкт дослідження: вплив формування відновлювальних джерел енергії та енергозбереження на енергетичний сектор України.

Мета дослідження: провести детальний огляд теоретичних основ енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії, а також визначити вплив цих процесів на енергетичну безпеку та економічну стабільність України.

Цілі дослідження:

1. Оцінити теоретичні аспекти енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії;
2. Проаналізувати сучасні тенденції в розвитку відновлювальних джерел енергії в Україні;
3. Дослідити можливості для зниження енергетичної залежності країни через розвиток відновлювальних джерел енергії;
4. Оцінити економічну вигоду від впровадження енергоефективних технологій.
5. Визначити основні проблеми та виклики в реалізації енергетичних стратегій в Україні;

6. Зробити прогнози щодо впливу розвитку відновлювальних джерел енергії на економіку України в найближчі роки.

Методи дослідження. Системний аналіз наукової літератури, порівняльний аналіз, методи узагальнення та факторного аналізу, аналіз наукових публікацій, а також порівняння міжнародного досвіду в галузі енергозбереження та використання відновлювальних джерел енергії.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ У МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1. Поняття та значення енергоспоживання в сучасній економіці

Енергоспоживання є важливим елементом економічного розвитку будь-якої країни, оскільки енергія є базовим ресурсом для функціонування всіх сфер людської діяльності, починаючи від промислового виробництва до побутового використання. У сучасному світі енергоспоживання стало не лише показником економічної активності, але й важливим індикатором національної безпеки та розвитку інфраструктури. Концепція енергоспоживання охоплює весь спектр процесів, пов'язаних з використанням енергії для досягнення певних цілей, включаючи виробництво товарів і послуг, транспортування, опалення, охолодження, освітлення. Інші сфери активності та зайнятості та інші види діяльності.

З точки зору економіки, енергоспоживання напряму пов'язане з ефективністю трати корисних копалин, що є основою для підвищення конкурентоспроможності країн на світовому ринку. Високий рівень енергоспоживання є сигналом високої індустріалізації та розвитку інфраструктури, але разом з тим воно може свідчити про неефективне застосування джерел енергії. Споживання енергетичних матеріалів вказує на ступінь залежності економіки від енергоносіїв, що є важливим аспектом енергетичної безпеки. Однією з основних проблем є баланс між потребами в енергії та можливостями її ефективного виробництва та споживання, що визначає рівень енергоефективності країни [1].

Енергетичні ресурси є необхідною умовою для існування економічних процесів. Від того, продуктивне використання енергетичних запасів визначається зростання виробництва, покращення умов життя населення та розвиток інфраструктури. Водночас енергоспоживання є важливим індикатором соціально-економічного розвитку. Високі темпи зростання енергоспоживання свідчать про збільшення економічної активності, росту попиту на енергетичні ресурси, особливо в таких секторах, як промисловість, транспорт, енергетика та сільське господарство.

Однак енергоспоживання також приймає свої критичні наслідки для довкілля та середовища (див. табл. 1.1). Величезна частина енергії, що споживається у світі, отримується шляхом спалювання викопних джерел енергії — нафти, газу та вугілля. Цей процес супроводжується викидами парникових газів, що впливають на зміні клімату та погіршенню повітря. Зі збільшенням енергоспоживання зростає навантаження на екологічні системи, що ставить перед урядами та міжнародними організаціями завдання щодо пошуку альтернативних, більш екологічно чистих джерел енергії [2].

Таблиця 1.1 – Порівняння позитивних та негативних аспектів зростання енергоспоживання

Позитивні аспекти зростання енергоспоживання	Негативні аспекти зростання енергоспоживання
Підвищення економічної активності і виробництва	Збільшення навантаження на екологію (забруднення, викиди парникових газів)
Підвищення стандартів життя громадян.	Зростання залежності від імпорту енергоносіїв
Покращення інфраструктури та доступу до енергетичних ресурсів	Перевищення лімітів ресурсів і зменшення їх доступності
Розвиток нових технологій і галузей	Погіршення енергетичної безпеки країни

Джерело: [3]

Енергоспоживання тісно пов'язане з темпами розвитку національної економіки. Зростання енергоспоживання є наслідком збільшення виробничої потужності економіки, індустріалізації, а також зростання як наслідок покращення умов життя населення. збільшується попит на енергетичні ресурси для побутових потреб. Водночас, за умови покращення енергоефективності та розвиток відновлюваних джерел енергії й оптимізації може зростати, не впливаючи на загальні екологічні показники.

Одним із важливих аспектів енергоспоживання є його залежність від структури енергетичних ресурсів, що використовуються. В країнах, де переважають відновлювальні джерела енергії, таких як сонячна, вітрова, геотермальна енергія, рівень викидів до навколишнього середовища значно зменшений. У той же час країни, що залежать від викопних енергоресурсів, повинні враховувати не тільки економічні, а й екологічні аспекти у своїх енергетичних стратегіях. Тому енергоспоживання стало важливою частиною стратегії концепції сталого прогресу, що спрямована на гармонізацію економічних і екологічних цілей [4].

В Україні, як і в багатьох інших країнах, енергоспоживання є важливим елементом економічного зростання. Від ефективності використання енергії залежить зниження витрат на енергетичні ресурси та покращення енергетичної безпеки країни. Україні необхідно зменшити свою залежність від імпорту енергоносіїв, шляхом розвитку власних відновлювальних джерел енергії та підвищення енергоефективності. Водночас, із значними запасами природних ресурсів, Україна має потенціал для розвитку власного енергетичного сектора та зменшення енергетичної залежності.

Стратегія України в енергетичному секторі має фокусуватися на скороченні енергоспоживання через використання енергоефективних технологій у промисловості, побуті та транспорті. Важливим напрямком є також розвиток енергозберігаючих технологій в різних секторах економіки, що дозволить знизити загальне споживання енергії без втрати виробничої потужності. Для цього Україна має велику кількість можливостей, зокрема для розвитку альтернативні енергетичні джерела, зокрема вітрова енергетика та сонячна енергетика [5].

Підвищення енергоефективності та оптимізація енергоспоживання є важливим кроком для забезпечення сталого економічного розвитку та енергетичної безпеки України. Країна повинна інвестувати в новітні технології, які дозволяють знизити споживання енергії в усіх секторах, а також створювати стимули для переходу на відновлювальні джерела енергії. Враховуючи глобальні тенденції у сфері енер-

гетики, зокрема збільшення частки відновлювальних джерел, Україна повинна адаптувати свою політику таким чином, щоб зменшити залежність від викопних джерел енергії і забезпечити сталий розвиток енергетичної галузі в країні.

1.2. Класифікація джерел енергії: традиційні та відновлювані

Енергетичні ресурси є основою для існування і розвитку економічних, промислових і побутових процесів, тому класифікація джерел енергії на традиційні та відновлювальні є важливим аспектом енергетичної політики кожної країни. Традиційні енергетичні ресурси, що включають традиційні викопні матеріали палива, такі як нафта, природний газ і вугілля, стали основними постачальниками енергоресурсів протягом останніх кількох століть, сприяючи індустріалізації, економічному зростанню та розвитку інфраструктури. Однак ці джерела мають суттєві обмеження, включаючи обмеженість ресурсів і екологічні проблеми, пов'язані з їх використанням. На противагу їм відновлювальні джерела енергетики, такі як сонячна, вітрова, гідро- і біоенергетика, забезпечують більш сталий і екологічно чистий спосіб виробництва енергії, що відповідає сучасним вимогам до збереження навколишнього середовища і сталого розвитку [6].

Традиційні джерела енергії історично визначали енергетичний ландшафт більшості країн світу. Вугілля, нафта і природний газ стали основними компонентами енергетичних балансів, забезпечуючи енергію для промисловості, транспорту, опалення та електрогенерації (див. рис. 1.1). Ці джерела енергії залишаються найбільш використовуваними к сучасних реаліях, проте їх використання супроводжується кількома серйозними проблемами. По-перше, викопні палива є обмеженими ресурсами, і з часом їх запаси зменшуються, що призводить до необхідності шукати нові джерела енергії або заміни традиційних. Крім того, використання викопних джерел енергії, таких як вугілля та нафта, призводить до значних викидів парникових газів і забруднення атмосфери, що сприяє зміні клімату та погіршенню якості навколишнього середовища. Для багатьох країн висока залежність від імпорту таких енергоносіїв, як природний газ і нафта, створює ризики для енергетичної безпеки, що

стало особливо очевидним під час політичних і економічних криз на міжнародних енергетичних ринках [7].

Рисунок 1.1 – Діаграми класифікацій джерел енергії [8]

У свою чергу відновлювальні джерела енергії здобувають все більшу популярність через свою сталу природу та екологічні переваги. Сонячна енергія, що використовує світло сонця для виробництва електричної енергії, є одним з найбільш перспективних напрямів. Сонячні панелі дозволяють отримувати енергію без викидів шкідливих речовин в атмосферу, що робить цей джерело чистим і екологічно безпечним. З огляду на те, що сонячна енергія є доступною практично у всіх регіонах земної кулі, вона має величезний потенціал для використання, особливо в країнах де є високий рівень сонячної активності, таких як південні регіони Європи, Африки та Австралії(див. рис. 1.2) [9].

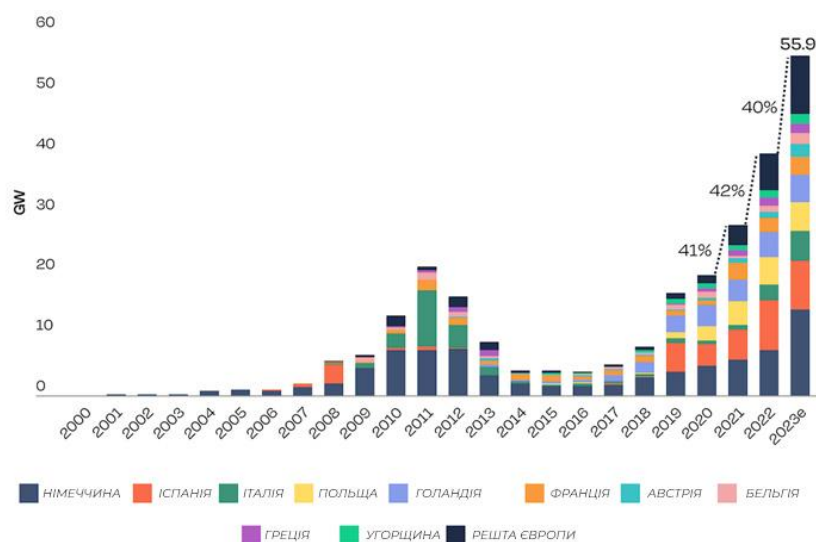

Рисунок 1.2 – Загальний ріст ринку сонячної енергії в Європі [10]

Вітрова енергія є ще одним важливим відновлювальним джерелом, яке активно розвивається в усьому світі. Вітрові турбіни використовують силу вітру для генерації електричної енергії, і завдяки технологічному прогресу, ці турбіни стали більш ефективними і економічними. Вітрові електростанції, розташовані в регіонах з високою швидкістю вітру, можуть забезпечити значні обсяги електричної енергії без будь-якого негативного впливу на навколишнє середовище. У країнах, таких як Данія, Німеччина, Китай і США, вітрова енергетика вже має значний вплив на енергетичні баланси, і цей напрямок продовжує розвиватися.

Гідроенергія, яка використовує потік води для генерування електрики, є одним з найбільш поширених і надійних джерел відновлювальної енергії. Велика частина електричної енергії в таких країнах, як Канада, Бразилія, Китай та інші, виробляється саме за допомогою гідроелектростанцій. Однак використання великих гідроелектростанцій також має свої екологічні проблеми, зокрема пов'язані з впливом на водні екосистеми та переселенням місцевих жителів через будівництво великих водосховищ [11].

Біоенергетика, яка передбачає використання органічних матеріалів (деревина, сільськогосподарські відходи, біомаса) для виробництва енергії, є ще одним важливим напрямом відновлювальних джерел. Біоенергетика має великий потенціал для заміни викопних джерел енергії, зокрема для виробництва тепла і електричної енергії. Водночас її використання потребує ретельного управління і контролю, щоб уникнути забруднення навколишнього середовища і використання земель для вирощування енергетичних культур.

Незважаючи на численні переваги відновлювальних джерел енергії, їх впровадження супроводжується рядом викликів (див. табл. 1.2). Відновлювальні джерела, як сонце та вітер, мають природну нерівномірність у своєму виробництві, що створює труднощі для забезпечення стабільного енергопостачання. Для цього необхідні додаткові інвестиції в розвинуту інфраструктуру зберігання енергії та в модернізацію енергетичних мереж. Крім того, хоча початкові витрати на встановлення відновлювальних джерел енергії можуть бути значними, їх експлуатація на довгостроковій перспективі є економічно вигідною [12].

Таблиця 1.2 – Порівняння позитивних та негативних аспектів зростання енергоспоживання

Тип джерела енергії	Плюси	Мінуси
Відновлювальні джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Екологічно чисті. 2. Безперервне джерело енергії (сонце, вітер). 3. Зменшення викидів парникових газів. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високі початкові витрати на інфраструктуру. 2. Залежність від погодних умов. 3. Можливі екологічні наслідки (наприклад, загроза для флори і фауни від вітрових турбін).
Невідновлювальні джерела	<ol style="list-style-type: none"> 1. Висока енергоефективність. 2. Постійне джерело енергії. 3. Розвинена інфраструктура та технології. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Викиди парникових газів та інших забруднювачів. 2. Вичерпність ресурсів (вугілля, нафта). 3. Залежність від імпорту енергоносіїв.

Джерело: [13]

Класифікація джерел енергії дозволяє зрозуміти різницю між традиційними та відновлювальними джерелами та їхнім впливом на економічний розвиток та екологічну ситуацію. Викопні джерела енергії, незважаючи на їх економічну ефективність у короткостроковій перспективі, несуть великі ризики для довкілля та стабільності енергетичних постачань. Відновлювальні джерела, у свою чергу, дають можливість знизити негативний вплив на навколишнє середовище та забезпечити сталий розвиток, хоча вони й мають технічні та економічні обмеження, що потребують подальшого вдосконалення.

В Україні, з огляду на наявні природні ресурси, можливості для розвитку відновлювальних джерел енергії є значними. Однак для ефективного використання цих джерел необхідно проводити модернізацію енергетичної інфраструктури, впроваджувати новітні технології для зберігання та передачі енергії, а також створювати відповідні законодавчі та економічні стимули для залучення інвестицій у

цей сектор. Враховуючи глобальні тенденції, що сприяють зростанню використання відновлювальних джерел, Україні слід прагнути до інтеграції в європейський енергетичний ринок і активно розвивати внутрішній потенціал для виробництва чистої енергії [14].

1.3. Роль відновлюваних джерел енергії та енергозбереження в міжнародному контексті

У сучасному світі питання енергетичної стійкості а також концепція сталого прогресу перетворилися на важливими складовими міжнародної політики. Перехід до відновлювальних джерел енергії та енергозбереження є важливою частиною глобальної стратегії зменшення викидів CO₂, протидія кліматичним змінам та гарантування енергетичної стабільності. Альтернативні джерела енергії, такі як сонячна, вітрова, гідроенергія та біоенергетика, набувають дедалі більшого значення через свою екологічну безпеку та безперервність відновлення, що робить їх перспективними для заміни на класичні паливні ресурси, наприклад, кам'яне вугілля і нафта. та природний газ. У той же час, енергозбереження, яке спрямоване на зменшення енергоспоживання без втрати комфорту чи продуктивності, є важливим інструментом у забезпеченні сталого розвитку на глобальному рівні[15-16].

Однією з основних причин переходу до відновлювальних джерел енергії є усвідомлення необхідності боротьби з кліматичними змінами, спричиненими викидами парникових газів. Більшість країн світу, зокрема в рамках Паризької угоди, взяли на себе зобов'язання щодо скорочення викидів вуглецю та переходу до "зелених" технологій. Відновлювальні джерела енергії є основними чинниками цього явища, бо вони значно знижують рівень забруднення навколишнього середовища і не виробляють емісію газів, що спричиняють парниковий ефект у атмосферу під час генерації енергії. Зокрема, вітрові і сонячні станції є основними рушіями для досягнення цих цілей на міжнародному рівні.

Міжнародна спільнота усвідомлює важливість розвитку відновлювальних джерел енергії та енергозбереження, що підтверджується численними угодами і

міжнародними ініціативами. Наприклад, Європейський Союз, в рамках своєї стратегії енергетичної безпеки а також підходи до сталого прогресу встановили, визначив для себе амбітну мету досягти 32% частки відновлюваних енергоресурсів у загальній енергетичній структурі до 2030 року. Водночас країни, що розвиваються, також активно впроваджують відновлювальні джерела енергії, оскільки ці технології дозволяють не тільки зменшити енергетичну залежність, але й сприяти створенню робочих місць і стимулювати економічне зростання через програми

розвитку відновлювальної енергетики часто мають як економічні, так і соціальні переваги, адже вони сприяють розвитку місцевих економік і підвищенню енергетичної безпеки в регіонах, що ще не мають стабільного доступу до енергії [17].

Важливим аспектом глобальної політики в контексті відновлювальних джерел енергії є забезпечення доступу до цих джерел для всіх країн. Технології сонячної та вітрової енергетики стають доступнішими, і багато країн починають використовувати ці джерела для задоволення своїх енергетичних потреб. Ключовим моментом у розвитку відновлювальної енергетики це не тільки аспект технологій доступності, а й інвестиційна підтримка, створення сприятливого нормативно-правового середовища та розвиток інфраструктури для інтеграції цих джерел у національні енергетичні системи. Різні міжнародні організації, такі як Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку і багато інших, сприяють фінансуванню таких проектів у країнах, що розвиваються, що допомагає зменшити енергетичну нерівність на глобальному рівні.

Водночас відновлювальні джерела енергії стикаються з певними викликами, пов'язаними з їх інтеграцією в енергетичні системи. Оскільки ці джерела енергії є змінними (сонячна енергія залежить від дня, а вітрова — від сили вітру), однією з основних проблем є забезпечення стабільного енергопостачання. Відповідно, необхідно розвивати технології зберігання енергії, такі як акумулятори та системи управління попитом, а також вдосконалювати інфраструктуру енергетичних мереж, щоб забезпечити безперервність постачання енергії при коливаннях виробництва [18].

Окрім цього, на світових ринках є високий попит на енергозберігаючі технології, які можуть значно зменшити енергоспоживання без втрати комфорту чи продуктивності. Розвиток цих технологій на глобальному рівні одним із ключових векторів діяльності, оскільки зменшення енергоспоживання дозволяє знизити не лише витрати, але й шкідливий вплив на екологічну систему. Глобальні угоди, такі як Паризька угода, покладають на країни зобов'язання щодо зменшення викидів парникових газів, і енергозбереження є одним з основних інструментів у досягненні цих цілей. Програми енергозбереження можуть включати як технічні рішення, так і заходи з підвищення обізнаності населення та бізнесу про важливість ефективного використання енергії [19].

З розвитком новітніх технологій і зростанням інтересу до відновлювальних джерел енергії, роль цих джерел у світовій енергетиці тільки збільшується. Інвестиції в "зелені" технології, підтримка законодавчими ініціативами, а також розвиток міжнародних партнерств є необхідними для досягнення глобальних енергетичних цілей. За умови подальшого розвитку цих технологій і впровадження інноваційних рішень, відновлювальні джерела енергії можуть стати основним джерелом енергії на планеті в майбутньому, що забезпечить сталий розвиток без шкоди для навколишнього середовища і забезпечить енергетичну безпеку країн [20-21].

2 ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ

2.1. Стан та структура енергоспоживання в Україні

Стан енергоспоживання в Україні є важливим елементом для розуміння загального рівня економічного розвитку країни. Україна, як і більшість країн Європи, за останні кілька десятиліть стикалася з різноманітними змінами в структурі енергетичних ресурсів і енергетичних потреб, що, у свою чергу, відображає еволюцію національної економіки, технологічного розвитку та енергетичної політики. Країна має багаті природні ресурси, що включають вугілля, газ, нафту, а також потенціал для використання відновлювальних джерел енергії. Однак, незважаючи на цей потенціал, Україна залишається залежною від імпортованих енергоресурсів, що значною мірою визначає стан енергоспоживання в країні.

З точки зору загального енергоспоживання, Україна належить до числа європейських держав із високою енергетичною залежністю, проте останнім часом Україна значно зменшила свою залежність від традиційних джерел енергії, зокрема нафти і газу, завдяки збільшенню видобутку вугілля та розвитку атомної енергетики. Енергетичний баланс країни багато в чому залежить від споживання вугілля, природного газу, ядерної енергії, а також все більшої частки відновлювальних ресурсів енергії, включаючи сонячну енергію та вітрова енергетика [22].

Україна значно зменшує залежність від імпорту енергоресурсів. У першому півріччі 2024 року обсяги імпорту газу впали до 170 млн кубометрів, що становить лише 17% від рівня 2023 року, коли імпорт перевищував 1 млрд кубометрів. 98% цього імпорту надійшло з Угорщини (див. рис. 2.1), але в черні ситуація змінилась та споживання та імпорт знову виріс.

Завдяки збільшенню власного видобутку та розвитку відновлювальних джерел енергії, Україна зменшила залежність від традиційних енергоресурсів. Зокрема, вітрова та сонячна енергетика стали важливими складовими енергетичного балансу країни.

Однак, незважаючи на ці позитивні тенденції, енергетична інфраструктура України все ще зазнає значних викликів через військові дії та блекауту. Згідно з прогнозом НЕК «Укренерго» на 2024–2024 роки, очікується дефіцит у енергосистемі взимку близько 2 ГВт, для покриття якого знадобиться імпорт електроенергії

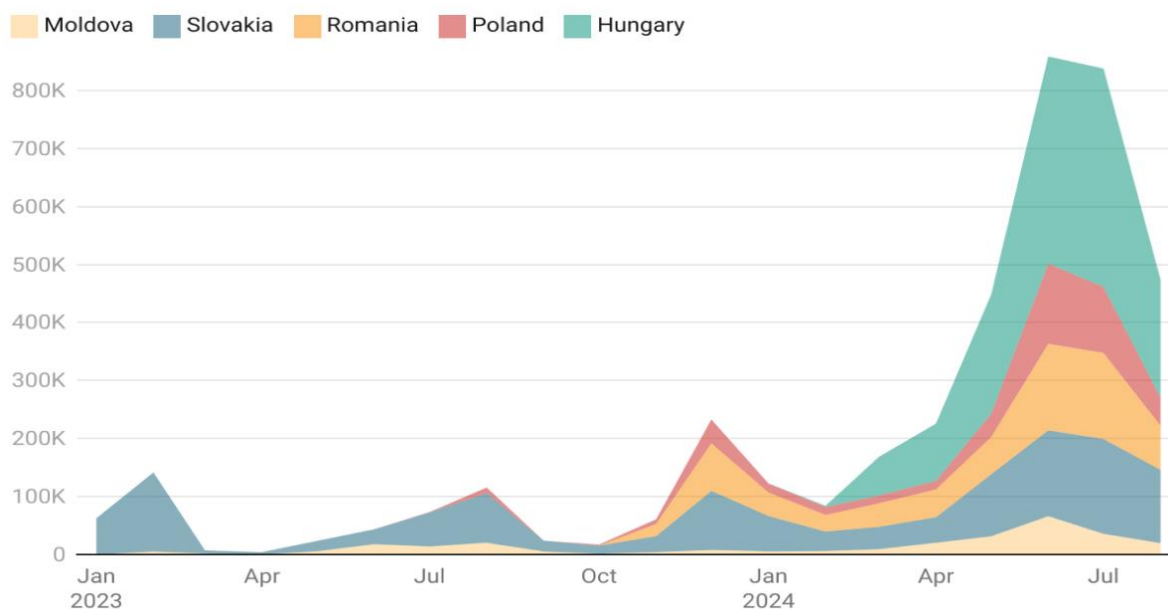

Рисунок 2.1 – Імпорт електроенергії в Україну у 2023-2024 рр., МВт [23]

Таким чином, хоча Україна досягла значного прогресу у зменшенні енергетичної залежності, поточні обставини вимагають подальших зусиль гарантування стабільності енергозабезпечення та стабільності енергетичних поставок.

Основною характеристикою структури енергоспоживання в Україні є велика частка енергоспоживання в промисловості. Більше половини споживаної енергії в країні витрачається на потреби промисловості, особливо на енергетичні потреби важкої промисловості, такої як металургія, хімічне виробництво та машинобудування. Ці галузі споживають велику кількість енергії через високу енергоємність виробничих процесів. Разом з тим, незважаючи на прогрес у підвищенні енергоефективності, багато підприємств досі використовують застаріле обладнання, що призводить до високих енергетичних витрат і значних втрат (див. рис. 2.2).

Транспорт є ще одним великим сектором енергоспоживання в Україні. Зростання автомобільного транспорту та збільшення потреб у перевезеннях створюють

додаткове навантаження на енергетичну систему. Україна залишається значним споживачем палива, особливо нафти та природного газу, для транспортування та перевезень на всіх рівнях — від пасажирських перевезень до транспортування товарів. Разом з тим, в останні роки спостерігається певне зниження темпів зростання енергоспоживання в транспортному секторі завдяки модернізації інфраструктури та зростанню популярності електричних транспортних засобів, що допомагає знизити споживання нафти та зменшити викиди [24].

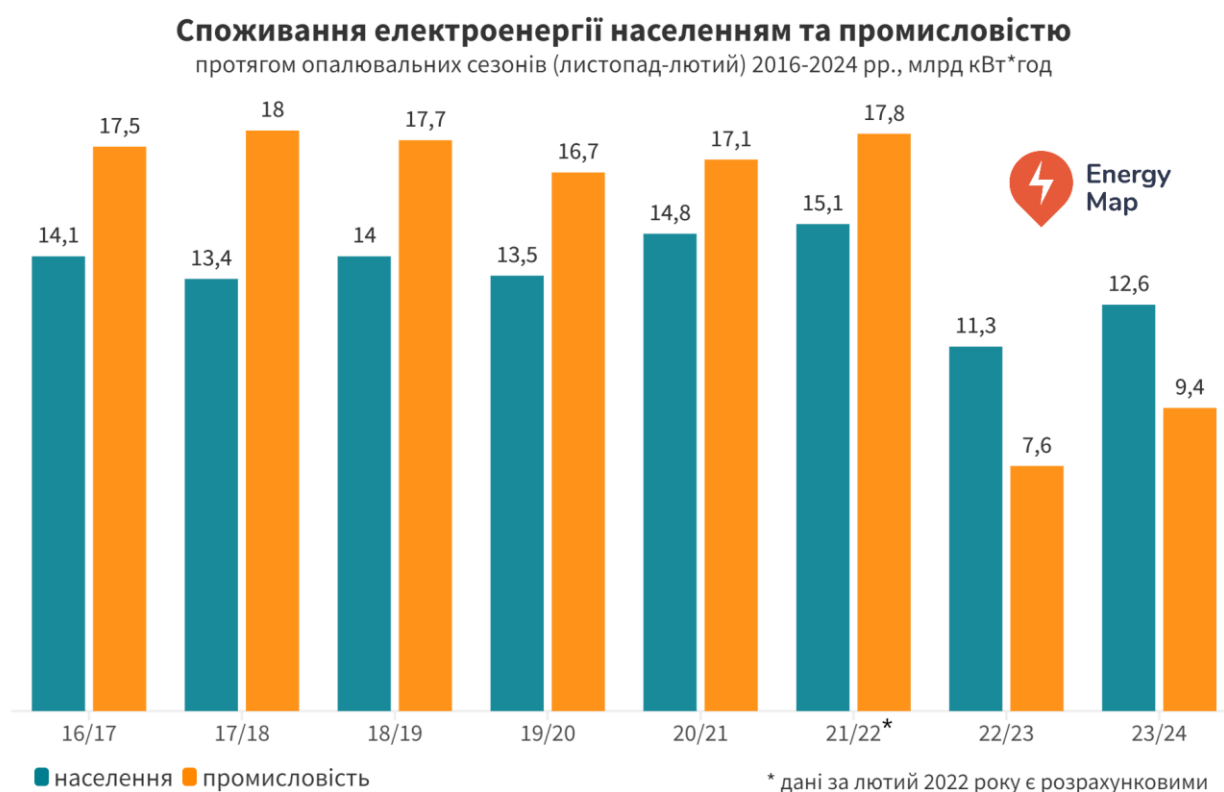

Рисунок 2.2 – Споживання електроенергії [25]

Енергетичне споживання у побуті також становить важливу частину загального енергетичного балансу України. В Україні спостерігається тенденція до підвищення енергоефективності у житлових будинках, зокрема через утеплення будівель та використання більш ефективних опалювальних систем. Однак багато будівель досі мають низький рівень енергоефективності, що призводить до значних витрат на опалення та електричне освітлення в зимовий період.

Структура енергоспоживання в Україні визначається також часткою альтернативних джерел енергії в енергетичному балансі. У 2020 році частка альтернативних джерел енергії в загальному споживанні енергії України становила близько 6%, що є значним прогресом порівняно з попередніми роками. Найбільший розвиток отримали сонячна та вітрова енергетика. Україна має високий потенціал для розвитку цих джерел, зокрема в південних і степових районах, де висока сонячна активність і стабільні вітри. Зараз Україна активно інвестує в розвиток альтернативних джерел енергії, щоб зменшити свою залежність від викопних джерел енергії та покращити енергетичну безпеку [26].

Тим не менш, розвиток альтернативних джерел енергії в Україні все ще стикається з кількома серйозними проблемами. Ключовою проблемою залишається обмежене фінансування галузі поряд із низьким рівнем її розвитку інфраструктури для передачі та зберігання енергії. У співставленні з європейськими державами, в Україні лише на початкових етапах розвитку сонячної і вітрової енергетики, і значні обсяги інвестицій необхідні для збільшення частки цих джерел у загальному енергетичному балансі.

Іншою проблемою є висока енергоємність української економіки. Україна залишається однією з найбільш енергоємних країн у світі. Це означає, що для виробництва одного одиничного продукту Україна використовує значно більше енергії, ніж країни з високою економічною розвиненістю, наприклад, країни Європейського Союзу чи Сполучені Штати Америки. Це є наслідком застарілої інфраструктури, неефективного застосування енергетичних джерел у численних сферах, водночас також відсутності достатніх технологій для енергозбереження. Зниження енергоємності є важливим завданням для економічного розвитку країни, адже це дозволить зменшити енергетичні витрати та підвищити конкурентоспроможність української продукції на міжнародних ринках [27].

У контексті змін, що відбуваються на міжнародному енергетичному ринку, Україна має великі можливості для зміни структури свого енергоспоживання. Одним з напрямків є диверсифікація джерел енергії. Україна активно працює над зменшенням залежності від російського газу та нафти, що стало особливо актуальним

після політичних і економічних криз останніх років. Розвиток нових джерел енергії, таких як відновлювальні джерела, а також інвестиції у модернізацію національної енергетичної інфраструктури дозволять знизити енергетичну залежність країни.

Щодо прогнозів на майбутнє, можна очікувати, що структура енергоспоживання в Україні продовжить змінюватися в бік підвищення ефективності використання енергії та розвитку альтернативних джерел. За умови підтримки інвестицій у новітні технології, підвищення енергоефективності в промисловості та житловому секторі, а також розвитку інфраструктури для альтернативних джерел енергії, Україна може значно покращити своє енергетичне становище і знизити енергетичну залежність від зовнішніх постачальників.

Таким чином, стан та структура енергоспоживання в Україні свідчать про наявність значного потенціалу для розвитку енергоефективності та альтернативних джерел енергії. Однак для досягнення цього потенціалу необхідно подолати низку економічних, технічних і інфраструктурних бар'єрів. Україна має всі можливості для забезпечення сталого розвитку енергетичної сфери, але для цього потрібно докласти значних зусиль на рівні державної політики, економічних реформ та інвестиційної підтримки [28].

2.2. Національна енергетична політика та регулювання

Національна енергетична політика є основним інструментом, який визначає стратегію розвитку енергетичного сектору країни, спрямовану на забезпечення енергетичної безпеки, ефективного використання енергетичних ресурсів, охорона природи та підтримка економічного розвитку. Вітчизняна енергетична стратегія зазнала суттєвих трансформацій за останні десятиріччя, зокрема після здобуття незалежності в 1991 році. Ці зміни були зумовлені як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, такими як економічні перетворення, геополітична ситуація, енергетична залежність від інших країн, а також міжнародні угоди, зокрема з Європейським Союзом, щодо екологічних стандартів і переходу до "зеленої" енергетики [29].

Основною метою національної енергетичної політики України є сприяння довгостроковій стабільності енергетичної сфери, яка включає збалансоване використання традиційних і альтернативних джерел енергії, підвищення енергоефективності, диверсифікацію постачання енергоресурсів та зменшення екологічного впливу. У цьому контексті важливим аспектом є прагнення зменшити залежність від імпортованих енергоносіїв, зокрема від Росії, що стало особливо актуальним після політичних та економічних криз, зокрема після 2014 року, коли відбулося анексування Криму і початок повномасштабної війни. Це призвело до необхідності перегляду енергетичної політики та переходу до більш диверсифікованих джерел енергії, таких як альтернативні та відновлювальні джерела.

Завдання національної енергетичної політики полягає в тому, щоб створити умови для сталого використання енергетичних ресурсів при одночасному зниженні викидів вуглекислого газу та інших забруднювачів. В Україні важливим кроком у цьому напрямку стало ухвалення низки законів і стратегічних документів, спрямованих на підтримку енергетичної стабільності та оптимізації енерговикористання. Зокрема, однією з основних стратегій є «Енергетична стратегія України на період до 2035 року», яка визначає пріоритети розвитку енергетичного сектору, включаючи підвищення частки альтернативних джерел енергії, диверсифікацію постачання та модернізацію енергетичної інфраструктури.

Роль контролю та управління енергетичною стратегією країни є надзвичайно важливою для створення стабільного та прозорого ринку енергетичних послуг. В Україні цю роль здійснюють кілька органів державної влади. Міністерство енергетики України є головним органом, що відповідає за розробку та реалізацію державної енергетичної політики, в тому числі за впровадження реформ у енергетичному секторі, зокрема в галузях електроенергетики, газопостачання та альтернативних джерел енергії. Міністерство сприяє створенню умов для зниження залежності держави від імпортованих енергоресурсів, а також розбудову внутрішнього видобутку енергоресурсів та підтримки енергоефективності на всіх етапах економічного циклу [30].

Одним із важливих аспектів регулювання є забезпечення справедливих цін на енергетичні ресурси для споживачів. Для цього в Україні функціонує Організація, яка регулює державну політику в енергетичній і комунальній сферах (НКРЕКП). Цей орган відповідає за встановлення тарифів на енергетичні послуги, ліцензування діяльності енергетичних компаній та моніторинг їхньої діяльності з метою забезпечення прозорості та конкурентоспроможності на енергетичних ринках. Важливою частиною регулювання є також контроль за дотриманням стандартів безпеки та екологічних норм, що дозволяє зменшити негативний вплив енергетичного виробництва на навколишнє середовище.

Одним з найбільших викликів для української енергетичної політики є необхідність зменшення залежності від імпорту енергоносіїв, особливо природного газу та нафти. Для цього вживаються різноманітні заходи, зокрема розвиток внутрішнього видобутку джерел енергії та дослідження можливостей для альтернативних джерел енергії, таких як скраплений природний газ (LNG), що дозволяє зменшити залежність від традиційних постачальників. Україна активно працює над створенням інфраструктури для імпорту LNG, що включає будівництво терміналів для прийому та переробки скрапленого газу, що дозволяє диверсифікувати джерела постачання енергоресурсів і забезпечити більш гнучке управління енергетичними потребами країни [31].

Енергетична політика України також включає розвиток відновлюваних джерел енергії. Збільшення інтерес до сонячної, вітрової та біоенергетики обумовлений необхідністю зменшення екологічного впливу енергетичного сектору та підвищення енергетичної безпеки. В Україні спостерігається тенденція до збільшення частки частки відновлюваних енергоресурсів у загальному балансі енергії, зокрема балансі, зокрема завдяки впровадженню державних програм підтримки альтернативних джерел, зокрема через надання субсидій для зведення установок сонячної та вітрової енергетики. Незважаючи на певні успіхи, розвиток альтернативних джерел в Україні досі існують проблеми, серед яких недостатня розвиненість інфраструктури для зберігання енергії, нестабільність державної підтримки та високі початкові інвестиційні витрати. Для вирішення цих проблем необхідно продовжити

розробку інвестиційних механізмів, що забезпечать зниження фінансових ризиків для приватних інвесторів, а також активізувати роботу з інтеграції альтернативних джерел в загальну енергетичну систему країни.

Стратегії енергетичного регулювання в Україні також включають сприяння розвитку енергоефективних технологій. В Україні розроблені та реалізуються програми енергоефективності в різних секторах економіки, зокрема в промисловості, житловому секторі та транспорті. Важливими інструментами для досягнення енергоефективності є державні субсидії для модернізації енергетичних систем, а також програми з утеплення житлових будівель, що дозволяють знизити енергоспоживання в побуті. Однак рівень енергоефективності в Україні досі залишається низьким, що пов'язано з недостатнім використанням сучасних енергозберігаючих технологій і низьким рівнем обізнаності населення щодо важливості енергозбереження.

Отже, стратегія енергетичного розвитку України спрямована на досягнення сталого прогресу галузі, поліпшення ефективності енерговикористання, скорочення імпортої залежності та зниження екологічного впливу. Це вимагає як вдосконалення чинної законодавчої бази та впровадження інновацій у виробництво і споживання енергії, а також залучення інвестицій у розвиток альтернативних джерел енергії. Успішна реалізація цих завдань дозволить Україні стати більш енергетично незалежною та екологічно стійкою країною [32].

2.3. Проблеми та виклики енергоспоживання в Україні

Проблеми та виклики енергоспоживання в Україні є важливими аспектами для розуміння стану енергетичного сектора та розробки відповідних стратегій розвитку. Україна, попри наявність значних енергетичних ресурсів, стикається з низкою проблем, які обмежують ефективність використання цих ресурсів, а також знижують рівень енергоефективності в економіці. На енергетичну ситуацію країни впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори, зокрема політичні та економічні кризи, а також світові тенденції щодо енергетичної безпеки, протидія кліматичним змінам і поширення використання відновлюваних енергоресурсів. Від цих проблем і викликів залежить подальший розвиток енергетичної політики, впровадження новітніх технологій та стратегій енергозбереження в Україні.

Однією з основних проблем енергоспоживання в Україні є висока енергоємність економіки. За даними міжнародних організацій, Україна належить до країн з найвищими показниками енергоспоживання на одиницю валового внутрішнього продукту (ВВП). Це означає, що для виробництва одиниці продукції країна використовує набагато більше енергії, ніж розвинені країни Європи або Північної Америки. Висока енергоємність пояснюється застарілою енергетичною інфраструктурою, неефективним використанням енергії в багатьох галузях промисловості та в будівельному секторі. Більшість підприємств досі використовують старе обладнання, яке має низький рівень енергоефективності, що призводить до значних втрат енергії. У результаті країна стикається з проблемою високих витрат на енергетичні ресурси, що негативно впливає на економічну стабільність та конкурентоспроможність.

Іншою суттєвою проблемою є залежність України від імпортованих енергоносіїв. Після здобуття незалежності Україна продовжує значною мірою залежати від поставок природного газу та нафти з Росії, що робить її енергетичну безпеку вразливою до змін на міжнародних енергетичних ринках, а також до політичних і економічних факторів. Незважаючи на те, що Україна володіє власними запасами

вугілля та природного газу, їхнього видобутку недостатньо для забезпечення внутрішніх потреб, що робить країну залежною від зовнішніх постачальників. Крім того, частина енергетичних інфраструктур була побудована з розрахунком на імпорт енергоносіїв з Росії, що ускладнює інтеграцію України в європейські енергетичні ринки.

Ще однією проблемою енергоспоживання є недостатня розвиненість енергетичних мереж і сховищ енергії. Багато енергетичних об'єктів в Україні є застарілими і потребують модернізації. Застаріле обладнання, низька якість інфраструктури, а також висока частка старих теплових електростанцій і газопроводів сприяють енергетичним втратам і підвищенню витрат на енергетичні послуги. У той же час розбудова сектору відновлюваної енергетики потребує модернізації енергетичних мереж для інтеграції нових ресурсів енергії, зокрема сонячної та вітрової енергетики, у сонячна та вітрова енергетика, в єдину енергетичну систему країни[33].

Проблеми з інфраструктурою також стосуються зберігання енергії. В Україні розвинена енергетична інфраструктура з виробництва і передачі електричної енергії, але її здатність ефективно зберігати енергію на довгий період є обмеженою. Відновлювальні джерела енергії, такі як сонячні та вітрові станції, виробляють енергію лише в певний час доби або при наявності вітру, що створює проблеми з безперервністю постачання енергії. Це питання особливо актуальне для країн з високим станом розвитку відновлюваних джерел енергії, таких як Швейцарія, де активно впроваджуються технології зберігання енергії для компенсації цих коливань(див. рис. 2.3). В Україні ця проблема є актуальною, оскільки національна енергетична система не має достатніх потужностей для ефективного зберігання енергії, що обмежує можливості для розвитку альтернативних джерел енергії.

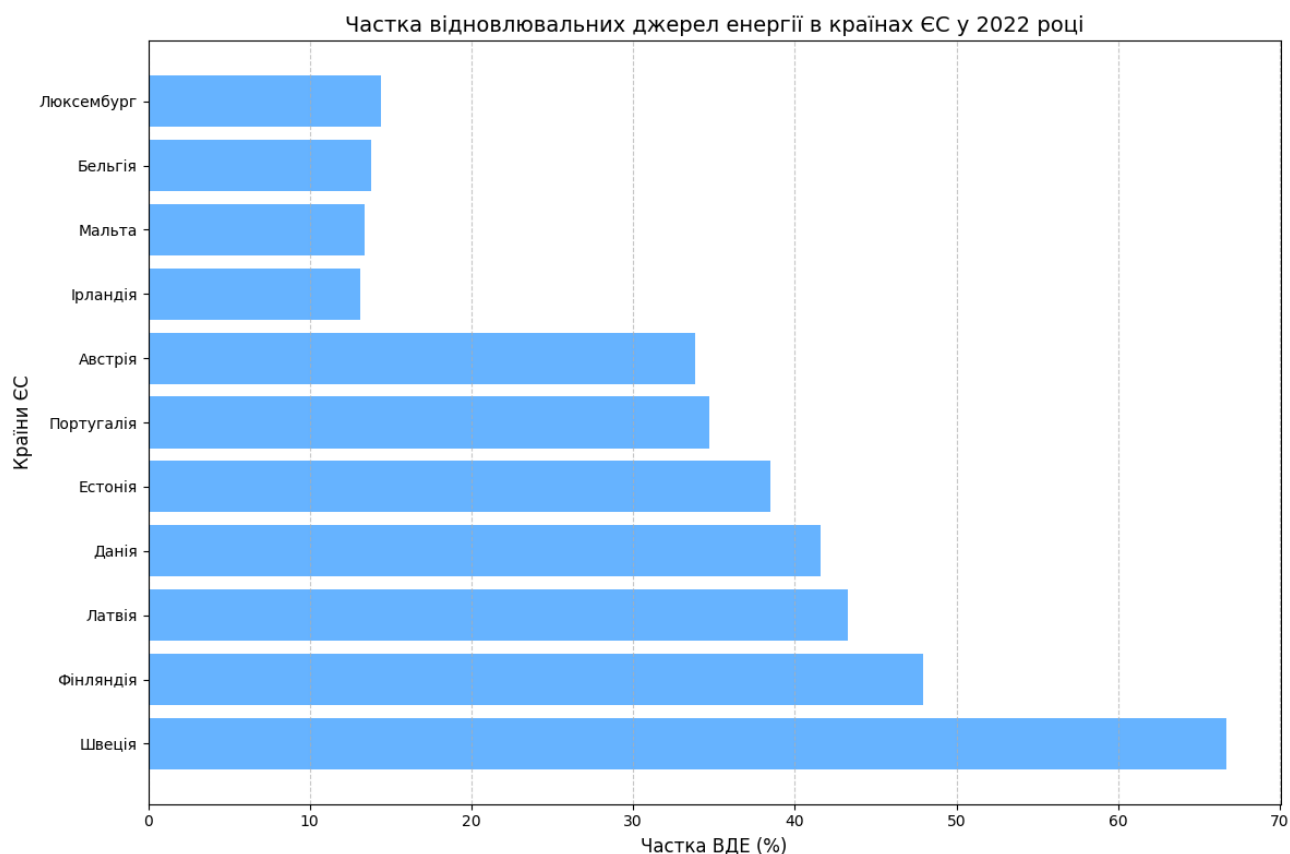

Рисунок 2.3 –Відновлювальні джерела в ЄС [34]

Ускладнюють ситуацію з енергоспоживанням і екологічні проблеми, пов'язані з використанням звичних енергетичних ресурсів, таких як кам'яне вугілля. Значна частина теплових електростанцій в Україні працюють на вугіллі, що створює значне забруднення атмосфери через викиди CO₂, діоксидів сірки та азоту, а також частки інших шкідливих речовин. Використання вугілля у якості основного енергоносія не тільки погіршує екологічну ситуацію, а й є економічно неефективним через високі витрати на екологічні заходи та здоров'я населення. У 2020 році, наприклад, Україна стала однією з найбільших викидників парникових газів серед країн Європи, що значно погіршує її екологічний імідж і впливає на глобальні домовленості зі зниження викидів, що викликають парниковий ефект.

Попри існуючі труднощі, країна демонструє вагомі перспективи у сфері енергетичного розвитку системи в напрямку сталого розвитку. Зокрема, країна володіє великими запасами біомаси, а крім того, володіє значними можливостями для роз-

ширення сонячної та вітрової енергетики, що дає можливість значно зменшити залежність від викопних джерел енергії. Водночас для цього необхідно здійснити низку інфраструктурних змін, зокрема модернізацію енергетичних мереж, впровадження новітніх технологій зберігання енергії та розширення можливостей для інтеграції альтернативних джерел у загальну енергетичну систему.

Особливу увагу варто звернути на необхідність удосконалення системи енергетичного регулювання та політики, спрямованої на стимулювання енергоефективності та використання альтернативних джерел. В Україні створені нормативно-правові передумови для зростання сектору відновлюваних енергоресурсів, зокрема завдяки введенню "зелених тарифів" та інших механізмів підтримки інвесторів. Проте для забезпечення сталого розвитку енергетики необхідно усунути наявні бар'єри, пов'язані з державним регулюванням, а також значно збільшити обсяг інвестицій у відновлювальні джерела та енергозбереження.

Загалом, проблеми енергоспоживання в Україні визначаються низкою факторів, зокрема високою енергоємністю економіки, великою залежністю від імпортованих енергоресурсів, застарілою інфраструктурою, екологічними проблемами та необхідністю інтеграції альтернативних інтеграція енергетичних ресурсів у загальну національну енергетичну систему. У зв'язку з цим, необхідно здійснити комплексні заходи щодо модернізації енергетичного сектору, підвищення енергоефективності та розвитку альтернативних джерел, що дозволить знизити енергетичну залежність країни та покращити екологічну ситуацію [35].

3 ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА НАЦІОНАЛЬНЕ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯ

3.1. Основні світові тренди енергоспоживання.

Енергоспоживання є важливим індикатором соціально-економічного розвитку та технологічних досягнень кожної країни. В у сучасних умовах глобалізації та стрімкого розвитку технологій спостерігається зростання важливості розуміння основних світових трендів у сфері енергоспоживання, оскільки ці тенденції визначають не тільки національні енергетичні політики, а й світову енергетичну безпеку. Аналіз основних світових трендів дозволяє окреслити основні напрямки розвитку енергетичних секторів країн, а також зрозуміти, як зміни в енергоспоживанні можуть впливати на економіку, екологію та соціальні структури.

Одним з основних світових трендів є збільшення попиту на енергію в економіках, що перебувають на етапі розвитку, але також зростання енергоспоживання у швидко індустріалізованих країнах. Це зростання зумовлене урбанізацією, індустріалізацією та збільшенням чисельності населення. Як наслідок, країни, які тільки починають свій економічний розвиток, поступово активно використовувати енергію для забезпечення своїх виробничих і побутових потреб. Зокрема, збільшення середнього класу в країнах Африки, Азії та регіон Латинської Америки демонструє ріст споживання енергетичних ресурсів, оскільки ці групи населення прагнуть до кращих життєвих умов, що включають доступ до енергії для освітлення, опалення, охолодження, а також для використання в побутовій техніці та електроніці [36].

Іншим важливим аспектом глобального тренду є зміна структури енергоспоживання, що пов'язано з переходом до більш екологічно чистих і альтернативних джерел енергії. Сучасні тренди в енергетичній політиці багатьох країн включають поступову відмову від викопних джерел енергії, таких як нафта, природний газ і вугілля, через їхній негативний вплив на екосистему та внесок у зміну клімату. Відновлювальні джерела енергії, такі як сонячна, вітрова та біоенергетика, демон-

струють стійке зростання. Це зростання підтримується зниженням вартості технологій для виробництва енергії з цих джерел, а також державними субсидіями та програмами, що сприяють переходу до зелених технологій. У ряді країн вже спостерігається тенденція до збільшення частки частка альтернативних джерел енергії в структурі енергетичного балансу (див. рис. 2.3).

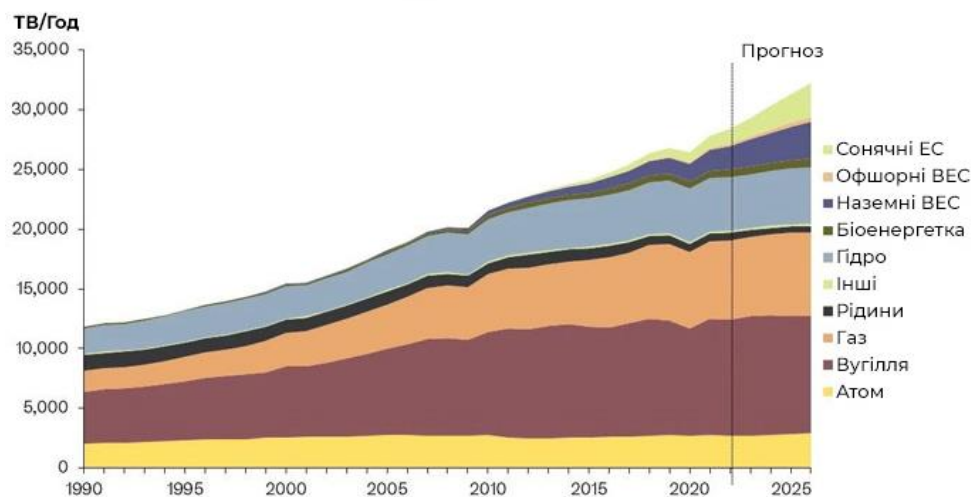

Рисунок 2.3 – Частина кожного з джерел енергії [37]

У цьому контексті можна виокремити ще один важливий тренд, який полягає у розвитку "зелених" технологій і екологічної свідомості. У багатьох країнах світу, зокрема в Європі та Північній Америці, впроваджуються нові регулювання та політики, спрямовані на скорочення викидів парникових газів. Це включає переходи на відновлювальні джерела енергії, розвиток енергоефективних технологій, а також посилення стандартів екологічної безпеки. Зміна підходів до виробництва та споживання енергії стала основною частиною міжнародних угод, таких як Паризька угода, в рамках якої країни зобов'язуються знижувати викиди CO₂ та інших забруднюючих речовин. Така трансформація є складовою частиною глобальної стратегії боротьби зі зміною клімату та сприяє значному зменшенню забруднення навколишнього середовища.

Водночас одним із важливих трендів є підвищення енергоефективності на всіх рівнях енергетичного циклу — від виробництва та транспортування до кінцевого споживання енергії. Енергоефективність стала одним із основних напрямків

енергетичної політики в багатьох країнах, зокрема в Європейському Союзі та США. Впровадження енергозберігаючих технологій не тільки допомагає зменшити викиди парникових газів, а й забезпечує економічні вигоди для споживачів енергії, знижуючи витрати на енергетичні послуги. Різноманітні програми підтримки, що включають надання субсидій на енергоефективні технології, утеплення будівель, модернізацію електричних мереж, а також впровадження "розумних" систем енергетичного управління, стають дедалі популярнішими у світі. В Україні, зокрема, відзначається позитивна тенденція до зростання попиту на енергоефективні технології в побутовому секторі, де споживачі все більше цікавляться енергоощадними приладами та будівельними матеріалами [38].

Важливим аспектом є також розвиток енергетичних технологій для зберігання енергії. Оскільки відновлювальні джерела енергії мають природну нерівномірність у виробництві енергії (сонячна енергія залежить від дня, вітрова — від швидкості вітру), існує необхідність у створенні ефективних технологій зберігання енергії. Це забезпечує стабільність енергопостачання і дає можливість інтегрувати відновлювальні джерела енергії в національні енергетичні системи. Технології зберігання енергії, такі як акумулятори та інші інноваційні рішення, дозволяють зменшити залежність від викопних джерел енергії та забезпечити стійкість енергетичних мереж.

Ще одним важливим трендом є інтеграція енергетичних ринків. Глобалізація енергетичних ринків створює можливості для країн з різними енергетичними ресурсами співпрацювати та обмінюватися енергією. Європейський Союз є прикладом успішної інтеграції енергетичних ринків, де створено єдину енергетичну систему, що дозволяє країнам-членам ефективно розподіляти енергетичні ресурси та підтримувати стабільність енергопостачання. Країни, що мають обмежені енергетичні ресурси, можуть скористатися імпортом енергії з інших держав через міжмережеві з'єднання.

На міжнародному рівні тренди енергоспоживання активно впливають на стратегічні рішення в країнах, зокрема в контексті глобальних зусиль щодо досяг-

нення сталого розвитку та зменшення викидів парникових газів. Країни, які активно працюють над зниженням викидів, інвестують у відновлювальні джерела енергії, розвивають енергоефективні технології та підтримують міжнародні угоди, спрямовані на боротьбу зі змінами клімату. Це стає важливим фактором для розвитку глобальних енергетичних ринків і формування міжнародних енергетичних стандартів [39].

Таким чином, основні світові тренди енергоспоживання вказують на важливість переходу до альтернативних джерел енергії, підвищення ефективності енерговикористання та інтеграція інноваційних технологій зберігання енергії. Це є частиною глобальної стратегії сталого розвитку, яка націлена на зменшення негативного оцінювання впливу енергетичної галузі на екологію, а також забезпечення стабільності та стабільного економічного зростання.

3.2. Вплив глобалізації та технологічного розвитку на енергоспоживання.

Глобалізація та технологічний розвиток мають значний вплив на енергоспоживання в усьому світі. В умовах швидких змін, які відбуваються у міжнародному економічному ландшафті, процеси глобалізації і технологічних інновацій сприяють як збільшенню, так і зниженню енергетичних потреб. Вплив цих факторів на енергоспоживання можна розглядати з кількох аспектів, зокрема через призму зростаючої інтеграції енергетичних ринків, поширення новітніх технологій, а також через глобальні зміни у споживанні енергетичних ресурсів, зокрема внаслідок урбанізації та індустріалізації.

Одним з головних аспектів глобалізації є збільшення взаємозалежності країн у галузі енергетики. Завдяки розвитку міжнародних енергетичних ринків країни отримують можливість ефективно використовувати енергетичні ресурси, зокрема через імпорт і експорт енергоресурсів. Інтеграція національних енергетичних систем дозволяє забезпечити стабільне енергопостачання, а також зменшити енергетичну залежність від окремих постачальників. Прикладом цього є Європейський

Союз, де енергетичні ринки багатьох країн стали тісно пов'язаними, що дозволяє більш ефективно розподіляти енергію на загальноєвропейському рівні. У разі виникнення дефіциту енергії в одній країні можливість імпорту енергії з іншої країни допомагає зменшити наслідки енергетичних криз. Для України інтеграція в європейську енергетичну мережу є важливим кроком для забезпечення енергетичної безпеки та диверсифікації постачання енергії, що зменшує залежність від традиційних постачальників.

Однак глобалізація також спричиняє нові виклики для енергоспоживання, зокрема зростання попиту на енергію в країнах, що розвиваються. Зростання індустріалізації, урбанізації та підвищення рівня життя в таких країнах спричиняють стрімке збільшення енергетичних потреб. Приріст чисельності середнього класу в Китаї, Індії та інших країнах Азії, Африки та Латинської Америки призводить до збільшення попиту на енергетичні ресурси для побутових та виробничих потреб. Це зростання споживання енергії є частиною процесу модернізації економік, проте воно також ставить додаткові вимоги до світових енергетичних запасів і ресурсів. Проблема полягає в тому, що більшість економіки, що перебувають на етапі розвитку, поки мають обмежений доступ до енергетичних інновацій та значній мірі залежать від викопних джерел енергії, таких як нафта та вугілля, що збільшує викиди парникових газів і забруднює навколишнє середовище [40].

Технологічний розвиток також відіграє ключову роль у зміні структури енергоспоживання. Розвиток новітніх технологій дозволяє зменшити енергетичні витрати та підвищити ефективність використання енергії. Прогрес у сфері енергозбереження, зокрема у виробництві енергоефективних побутових приладів, будівельних матеріалів та транспортних засобів, дає змогу знизити споживання енергії в побуті та промисловості. Розвиток технологій для системи зберігання енергії, включно з акумуляторними технологіями, теж дозволяє зберігати надлишкову енергію, вироблену відновлювальними джерелами, і використовувати її в періоди, коли її виробництво обмежене. Це, в свою чергу, допомагає забезпечити стабільність енергетичних систем, які все більше інтегрують відновлювальні джерела в свої енергетичні баланси.

Окрім того, технологічний розвиток дає змогу інтегрувати нові способи виробництва та споживання енергії. Водночас, зі зростанням технологічних можливостей, зростає і попит на нові види енергетичних ресурсів, зокрема на електричні транспортні засоби. Заміна традиційних автомобілів, що працюють на викопному паливі, на електричні автомобілі сприяє зменшенню викидів CO₂ і зменшенню енергетичних витрат на транспортування. У країнах Європи та США активно розвиваються програми підтримки електричних транспортних засобів, що включають субсидії на покупку таких автомобілів, а також на будівництво інфраструктури для їх зарядки [41].

Технологічний прогрес не лише сприяє стимулюванню використання відновлювальних ресурсів, а також дозволяє зменшити енергетичні витрати через застосування більш ефективних методів виробництва. Наприклад, у промисловості активно використовуються технології комбінованого виробництва тепла та електрики, що дозволяє скоротити енергетичні витрати на обидва процеси. Також великий розвиток отримали "розумні" мережі, які дозволяють більш ефективно керувати енергетичними потоками та автоматизувати процеси постачання енергії споживачам. Впровадження таких технологій дозволяє оптимізувати використання енергії, зменшуючи витрати та знижуючи екологічний негативний екологічний вплив.

Глобалізація та технологічний розвиток також сприяють зростанню конкурентоспроможності країн на енергетичних ринках. Зростання попиту на енергетичні ресурси в країнах, що розвиваються, ставить перед ними нові виклики щодо ефективного управління своїми енергетичними ресурсами. Технологічний прогрес дозволяє країнам з меншою кількістю традиційних енергетичних ресурсів, таких як нафта та газ, використовувати альтернативні джерела енергії для задоволення своїх енергетичних потреб. Інвестиції в технології відновлювальних джерел енергії та зберігання енергії дозволяють цим країнам диверсифікувати свої енергетичні поставки та знижувати залежність від зовнішніх постачальників.

Незважаючи на технологічні досягнення, глобалізація і технологічний розвиток мають певні негативні аспекти, зокрема у контексті екології. Зокрема, розвиток

нових технологій, таких як біоенергетика, може призвести до зміни використання природних ресурсів, що вимагає нових підходів до управління природними ресурсами та мінімізації впливу на довкілля. Наприклад, масове використання біомаси для виробництва енергії може призвести до збільшення вирубки лісів або зменшення площ сільськогосподарських угідь, що, в свою чергу, спричиняє негативний вплив на біорізноманіття та екосистеми [42].

Отже, глобалізація та технологічний розвиток справляють суттєвий вплив на енергоспоживання у світі, сприяючи зростанню попиту на енергію, інтеграції нових енергетичних ринків, розвитку відновлювальних джерел енергії та підвищенню енергоефективності. Разом з тим, ці процеси ставлять перед країнами нові виклики, що потребують адаптації до нових умов, таких як зниження залежності від імпортованих енергоресурсів, зменшення екологічного впливу та пошук більш сталих і ефективних способів виробництва та споживання енергії.

3.3. Соціально-економічний ефект переходу до нових моделей енергоспоживання

Перехід до нових моделей енергоспоживання є ключовим етапом у трансформації глобальних енергетичних систем. Це не тільки технічний процес, пов'язаний із заміною традиційних енергетичних джерел на відновлювальні, але й важливий соціально-економічний феномен, який суттєво впливає на економіку, ринки праці та соціальну структуру суспільств. Соціально-економічний ефект цього переходу відчутно проявляється в різних аспектах, включає створення нових робочих місць та адаптацію до змін у виробничих секторах, вплив на рівень життя населення та значне зменшення екологічних витрат, що, у свою чергу, позитивно позначається на загальному стані здоров'я та якості життя.

Перш за все, пропонуємо дослідити основні соціально-економічні ефекти, що представлені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Соціально-економічні ефекти переходу до нових моделей енергоспоживання

Аспект	Опис
Створення нових робочих місць	Відновлювальна енергетика, зокрема сонячна, вітрова, біоенергетика, створює нові робочі місця завдяки будівництву, обслуговуванню та експлуатації енергетичних установок. Прогноз: мільйони нових робочих місць, особливо в Китаї, Індії, США.
Зниження витрат на енергію	Використання відновлювальних джерел енергії, таких як сонячні панелі або вітрові турбіни, значно знижує витрати на електричну енергію для домогосподарств і підприємств. Споживачі можуть також продавати надлишки енергії в мережу, створюючи нові економічні можливості для малих бізнесів і домогосподарств.
Підвищення енергоефективності	Перехід до відновлювальних джерел енергії та енергоефективних технологій допомагає зменшити залежність від імпортованих енергоресурсів, що важливо для національної енергетичної безпеки.
Покращення екологічної ситуації	Використання відновлювальних джерел знижує викиди шкідливих речовин (діоксиди сірки, азоту) і парникових газів, що покращує якість повітря і зменшує захворюваність на респіраторні хвороби.
Виклики для традиційних енергетичних секторів	Перехід до відновлювальних джерел це може призвести до значного скорочення робочих місць у традиційних енергетичних секторах (вугільна, нафтова промисловість), що вимагає програм перекваліфікації та перенавчання для адаптації працівників.
Економічні вигоди для оптимізації витрат на енергоресурси.	Перехід до відновлювальних джерел енергії дозволяє значно знизити витрати на енергію для домогосподарств, підприємств і регіонів, що має важливе значення для країн з високим рівнем бідності, де енергетичні витрати є значною частиною бюджету.
Зміни в інфраструктурі енергетичних систем	Перехід до нових моделей енергоспоживання вимагає розвитку нової інфраструктури для зберігання та передачі енергії, модернізації електричних мереж і впровадження "розумних" мереж для ефективного управління енергетичними потоками.

Джерело: [43]

Одним з основних соціально-економічних ефектів переходу до нових моделей енергоспоживання є створення нових робочих місць. Відновлювальна енергетика, зокрема сонячна, вітрова та біоенергетика, є більш трудомісткими секторами порівняно з традиційними джерелами енергії. Вони потребують значної кількості робочої сили для будівництва, встановлення, обслуговування та експлуатації енергетичних установок, а також для створення нових технологій, пов'язаних з виробництвом енергетичних компонентів. За прогнозами Міжнародної енергетичної агенції, до 2030 року сектор відновлювальних джерел енергії може створити мільйони нових робочих місць у світі, особливо в таких країнах, як Китай, Індія та США, де спостерігається значне зростання попиту на чисту енергію. Це не лише сприяє розвитку нових висококваліфікованих професій, а й стимулює розвиток освіти та підвищення кваліфікації робітників у галузі відновлювальних технологій, що веде до зростання загальної конкурентоспроможності економіки [44].

У той же час перехід до нових моделей енергоспоживання пов'язаний з певними викликами для традиційних енергетичних секторів, таких як вугільна та нафтова промисловість. Поява нових технологій і змін у енергетичній політиці може призвести до скорочення робочих місць у цих галузях. Наприклад, зменшення обсягів видобутку вугілля та закриття вугільних електростанцій у багатьох країнах можуть призвести до безробіття серед працівників цих галузей. Однак ці виклики можуть бути зменшені за допомогою програм перекваліфікації та перенавчання, які допоможуть працівникам адаптуватися до нових вимог ринку праці. Програмами соціальної підтримки і збереження робочих місць можна створити умови для успішної адаптації працівників у нових секторах економіки, таких як відновлювальна енергетика та енергоефективні технології.

Іншим важливим аспектом є економічна вигода від переходу до нових моделей енергоспоживання, яка виражається в зниженні витрат на енергію для кінцевих споживачів. Завдяки застосуванню відновлювальних джерел енергії, таких як сонячні панелі або вітрові турбіни, можна значно знизити витрати на електричну енергію, оскільки ці джерела не потребують постійних витрат на паливо. У останні

роки світова відновлювана енергетика демонструє значне зростання завдяки зниженню витрат на виробництво та амбіційним планам щодо переходу на "зелені" джерела енергії. Наприклад, у 2023 році країни ЄС встановили рекорд, додавши 56 ГВт потужностей сонячних електростанцій, що на 40% більше порівняно з попереднім роком. (див. рис. 3.1).

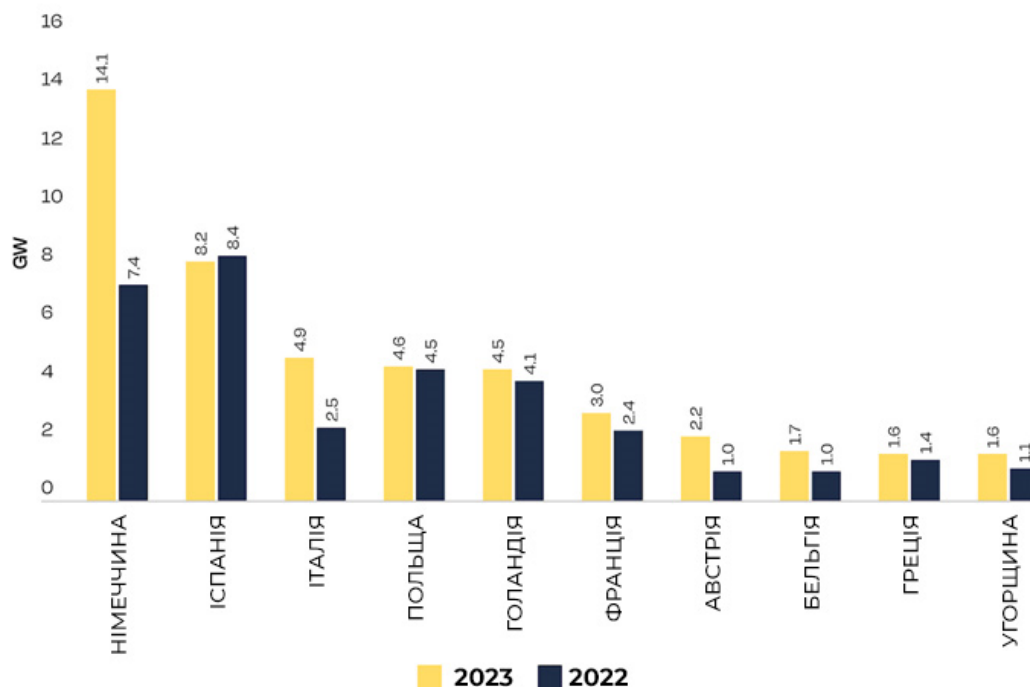

Рисунок 3.1 –Топ країн за обсягом сонячних електростанцій [45]

Це дозволяє зменшити енергетичні витрати на рівні підприємств та навіть цілих регіонів. Завдяки розвитку сонячної енергетики, споживачі можуть не лише значно знизити витрати на електроенергію, а й продавати надлишки енергії в мережу, що створює нові економічні можливості для домогосподарств і малого бізнесу.

Підвищення енергоефективності в промисловості та побуті, а також перехід до більш чистих джерел енергії дозволяє країнам скоротити залежність від імпортованих енергоресурсів, що має стратегічне значення для національної безпеки. Зменшення залежності від імпорту енергоносіїв дозволяє зменшити вразливість економіки до зовнішніх коливань на світових ринках енергоресурсів, зокрема нафта і

газ. Це, в свою чергу, забезпечує змогу зменшити ризики для економічної стабільності, зокрема в умовах міжнародних криз, таких як політичні суперечності або зміни у цінах на енергоносії.

Соціально-економічний ефект переходу до нових моделей енергоспоживання також включає зниження негативного впливу на здоров'я населення. Застосування відновлюваної енергетики допомагає скоротити рівень шкідливих викидів у повітря, таких як діоксиди сірки та азоту, а також парникові гази в атмосферу. Це призводить до покращення якості повітря та зменшення захворюваності на респіраторні хвороби, що є серйозною проблемою в країнах, де основним джерелом енергії є викопні палива. Поліпшення екологічної ситуації позитивно позначається на якості життя населення та знижує витрати на охорону здоров'я, створюючи додаткові економічні вигоди для держави.

Одним із важливих факторів соціально-економічного ефекту є зміни в інфраструктурі енергетичних систем. Перехід до нових моделей енергоспоживання вимагає розвитку сучасної інфраструктури для передачі та зберігання енергії. Це включає модернізацію електричних мереж, впровадження розумних мереж, що дозволяють більш ефективно управляти енергетичними потоками, а також будівництво об'єктів для зберігання енергії. Розвиток таких інфраструктурних проєктів стимулює економічний розвиток регіонів через створення робочих місць і залучаючи інвестиції в технології та інфраструктуру [46].

Не менш важливим є соціальний ефект від зниження енергетичних витрат у домогосподарствах. Перехід до нових моделей енергоспоживання дозволяє значно скорочення витрат на енергоресурси, що є важливим фактором для забезпечення доступності енергетичних послуг для населення. Це особливо актуально для економік із високим рівнем бідності, де значна частина витрат припадає на енергію. У таких країнах зниження вартості енергії має прямий вплив на покращення умов життя та зменшення рівня бідності.

Отже, перехід до нових моделей енергоспоживання має численні соціально-економічні переваги, включаючи створення нових робочих місць, зниження витрат на енергію, поліпшення здоров'я населення та підвищення енергетичної безпеки.

Він також сприяє розвитку нових технологій і інфраструктури, що позитивно позначається на економічному зростанні та соціальному добробуті. Водночас цей процес супроводжується викликами, пов'язаними з адаптацією традиційних енергетичних секторів до нових умов, однак із належним управлінням і підтримкою цієї трансформації можна досягти значних успіхів на шляху до сталого розвитку.

4 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ

4.1. Стратегічні напрямки розвитку національної енергетики

Стратегічні напрямки розвитку національної енергетики визначають основні орієнтири енергетичної політики, що сприяють забезпеченню енергетичної безпеки, стійкості енергетичних систем та підтримці сталого економічного розвитку країни. В Україні, як і в інших країнах, важливими завданнями є зменшення залежності від імпортованих енергоносіїв, підвищення енергоефективності та розвиток відновлювальних джерел енергії. В умовах глобальних змін, таких як війна, зміна клімату та розвиток технологій, національна енергетична політика повинна адаптуватися до нових викликів і можливостей. Стратегічні напрямки розвитку енергетики в Україні мають на меті не лише покращення енергетичної безпеки, але й сприяння розвитку економіки та підвищення стандартів життя громадян через впровадження сталого розвитку енергетичних секторів.

Одним із головних стратегічних напрямків є диверсифікація джерел енергії та постачання енергоносіїв. Україна, маючи значні запаси вугілля, природного газу та атомної енергії, зазнає серйозної залежності від імпортованих енергоресурсів, зокрема газу та нафти, що є одним із основних чинників енергетичної вразливості країни. Для забезпечення енергетичної безпеки необхідно зменшити таку залежність, диверсифікуючи джерела постачання енергоресурсів та розвиваючи альтернативні види енергії. Особливий акцент варто зробити на розвитку інфраструктури для імпорту скрапленого природного газу (LNG), що дозволяє зменшити залежність від традиційних постачальників, таких як Росія. Крім того, модернізація газопроводів, а також збудування нових інтерконекторів з Європейським Союзом, дозволить Україні необхідно інтегруватися в європейський енергетичний простір та гарантувати доступ до різноманітних джерел енергії [47].

Другим стратегічним напрямком є розвиток відновлювальних джерел енергії. Україна володіє значними можливостями для застосування сонячної, вітрової, біомаси та інших відновлювальних джерел енергії. У південних і степових регіонах країни є значні можливості для розвитку сонячної енергетики, а вітрова енергетика має великий потенціал на узбережжях Чорного та Азовського морів. Відновлювальні джерела енергії дозволяють зменшити скорочення парникових викидів, а також підвищення енергетичну незалежність і скоротити екологічний слід енергетичної діяльності. Україні необхідно зосередитися на створенні умов для залучення інвестицій у цей сектор, включаючи покращення нормативно-правової бази, забезпечення державної підтримки через «зелені тарифи» та субсидії для будівництва сонячних та вітрових станцій. Успішна реалізація цього напрямку дозволить Україні значно зменшити частку викопних джерел енергії в енергетичному балансі та забезпечити сталий розвиток енергетичної галузі.

Важливою складовою стратегії розвитку національної енергетики є підвищення енергоефективності в усіх секторах економіки. Україна має одну з найвищих енергоємностей у світі, що означає, що для виробництва одиниці продукції витрачається значно більше енергії, ніж у розвинених країнах. Зниження енергоємності економіки шляхом впровадження енергоефективних технологій є важливим завданням для підвищення конкурентоспроможності української продукції на міжнародних ринках. Важливою частиною стратегії енергоефективності є модернізація промисловості, використання енергозберігаючих технологій у побуті, модернізація систем опалення та освітлення в будівлях, а також зменшення енергетичних витрат в транспортному секторі. Також необхідно запровадити ефективні системи енергоменеджменту, що дозволять підприємствам та домогосподарствам контролювати та оптимізувати споживання енергії [48].

Іншою важливою складовою національної енергетичної стратегії є розвиток атомної енергетики. Україна має досвід експлуатації атомних електростанцій, і на сьогодні атомна енергетика забезпечує значну частину електричної енергії в країні. Однак атомна енергетика також має певні загрози, що виникають у сфері безпеки, є зберіганням відходів та потенційними катастрофами. У зв'язку з цим необхідно

зберігати існуючі атомні потужності, при цьому активно модернізуючи їх для забезпечення підвищеної безпеки та ефективності. Однак також важливо розробляти стратегії для скорочення залежності від атомної енергетики через розвиток альтернативних джерел енергії, що дозволить зменшити екологічні ризики та знизити вартість виробництва електричної енергії.

Також необхідно розвивати інфраструктуру для зберігання енергії та вдосконалювати енергетичні мережі. З розвитком відновлювальних джерел енергії та зростанням попиту на електричну енергію важливою частиною національної енергетичної стратегії є модернізація енергетичних мереж для забезпечення ефективної передачі та зберігання енергії. Інвестиції у передові системи накопичення енергії, наприклад як батареї, дозволять зберігати надлишки енергії, виробленої відновлювальними джерелами, і використовувати їх в періоди пікових навантажень. Розвиток "розумних" мереж дозволяє оптимізувати споживання енергії, зменшити втрати і забезпечити більш ефективний розподіл енергії серед споживачів. Це не лише знижує витрати на енергію, але й забезпечує більш стабільну роботу енергетичної системи [49].

Крім того, стратегія розвитку енергетики повинна включати питання енергетичної безпеки та національної безпеки в цілому. Стратегії щодо енергетичної безпеки повинні включати забезпечення запасів енергоносіїв на випадок надзвичайних ситуацій, диверсифікацію постачальників енергоносіїв, а також захист інфраструктури енергетичних систем від зовнішніх загроз, таких як кібератаки та терористичні акти. у цьому контексті ключовою є складовою стратегії є розвиток національних інфраструктур для зберігання та резервування енергетичних ресурсів, а також розробка планів дій у разі енергетичних криз.

Таким чином, стратегічні напрямки розвитку національної енергетики України мають на меті забезпечення енергетичної стабільності, сталого розвитку та зменшення екологічного впливу. Вони включають диверсифікацію джерел енергії, розвиток відновлювальних джерел, підвищення енергоефективності, вдосконалення інфраструктури для зберігання енергії, а також поси-

лення енергетичної безпеки через розвиток сучасних технологій та захист енергетичної інфраструктури. Для досягнення цих цілей необхідно здійснити серйозні інвестиції в модернізацію енергетичних об'єктів, розвиток нових технологій і залучення інвестицій, що дозволить Україні стати більш енергетично незалежною та екологічно стійкою країною.

4.2. Рекомендації щодо підвищення енергоефективності

Підвищення енергоефективності є одним з ключових напрямків національної енергетичної політики, оскільки воно не лише сприяє зниженню витрат на енергетичні ресурси, а й має важливе значення для забезпечення сталого розвитку економіки, зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та покращення рівня енергетичної безпеки. В умовах постійного зростання попиту на енергію та обмеженості традиційних енергетичних ресурсів, підвищення енергоефективності є важливою стратегією, що дозволяє зменшити енергетичну залежність країни, знижуючи споживання енергоресурсів і оптимізуючи їх використання.

Однією з основних рекомендацій для підвищення енергоефективності є модернізація промислових підприємств, де енергоспоживання є одним з найбільших. В Україні більшість промислових підприємств працюють на застарілому обладнанні, що має низький рівень енергоефективності. Модернізація цих підприємств, впровадження енергоефективних технологій та обладнання здатні значно знизити витрати на енергію та підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції. Одним із перспективних напрямків є впровадження технологій комбінованого виробництва електричної енергії та тепла, що дозволяє максимально ефективно використовувати енергію, зменшуючи її витрати та знижуючи рівень викидів в атмосферу. Застосування сучасних технологій зберігання енергії також є важливим елементом для зменшення енергетичних втрат і підвищення ефективності енергетичних систем на підприємствах [50].

Важливою складовою підвищення енергоефективності є модернізація енергетичних систем у будівлях. Системи опалення, вентиляції, освітлення та кондиціонування є основними споживачами енергії в житлових та комерційних будівлях, що складають значну частину загального енергоспоживання в країні. Однак великі енергетичні витрати спричиняються через недостатню теплоізоляцію будівель, що призводить до втрат тепла в холодний період року. Тому, одним із перших кроків на шляху до підвищення енергоефективності в цьому секторі є утеплення будівель та заміна застарілих систем опалення на більш ефективні. Використання сучасних матеріалів для теплоізоляції, встановлення теплоізоляційних вікон і дверей, а також модернізація опалювальних систем значно знижує енергетичні витрати і дозволяє досягти економії коштів. Впровадження "розумних" систем енергоменеджменту, які автоматично регулюють температурний режим і адаптивне освітлення залежно від часу доби та присутності людей у приміщенні є ще одним ефективним методом зниження енергоспоживання в будівлях[51].

Таблиця 3.1 – Підвищення енергоефективності в Україні

Сектор/Аспект	Опис
Модернізація промислових підприємств	Впровадження енергоефективних технологій та обладнання на застарілих підприємствах для зниження витрат на енергію та підвищення конкурентоспроможності.
Комбіноване виробництво електричної енергії та тепла	Використання технологій, що дозволяють ефективно комбінувати виробництво електрики та тепла, зменшуючи витрати та викиди в атмосферу.
Модернізація енергетичних систем у будівлях	Включає утеплення будівель, заміну застарілих систем опалення, встановлення енергоефективних вікон і дверей для зниження витрат на енергію в будівлях.
Використання "розумних" систем енергоменеджменту	Автоматичне регулювання температурного режиму та освітлення в залежності від часу доби та присутності людей у приміщеннях для зниження енергоспоживання.
Перехід на альтернативні джерела енергії в транспорті	Переорієнтація на електричні автомобілі та розвиток інфраструктури для зарядки, зниження енергоспоживання та забруднення середовища.
Енергоефективні технології в сільському господарстві	Впровадження енергоефективних методів обробки ґрунту, систем зрошення, використання сонячної енергії та біоенергетики для зменшення витрат на енергію.
Розвиток інфраструктури для відновлювальних джерел енергії	Розвиток технологій акумуляції енергії та модернізація енергетичних мереж для збереження енергії та зниження втрат під час передачі.

Пропаганда енергоефективності серед населення	Підвищення обізнаності громадян щодо важливості енергозбереження, впровадження програм з енергозбереження в житловому секторі та надання фінансових стимулів.
---	---

Джерело: [52]

У сфері транспорту одним із ключових кроків є переведення транспорту на альтернативні джерела енергії. Транспорт є однією з основних причин зростання енергоспоживання та забруднення навколишнього середовища, тому розвиток електричних транспортних засобів є важливою частиною стратегії енергоефективності. В Україні останніми роками зафіксовано зростання попиту на електромобілі автомобілі, що є результатом зниження їх вартості та розвитку інфраструктури для зарядки. Однак для того, щоб цей тренд став масовим, необхідно збільшити інвестиції у розвиток зарядних станцій, удосконалити систему податкових пільг для покупців електричних автомобілів та надати інші стимули для переходу до екологічно чистих транспортних засобів. Водночас необхідно впроваджувати заходи для підвищення енергоефективності в традиційному транспорті, наприклад, через вдосконалення двигунів, зменшення ваги транспортних засобів та використання більш ефективних матеріалів.

Особливий акцент слід зробити на розвитку енергоефективних рішень у сфері сільського господарства. Сільське господарство є важливим сектором економіки, де енергоспоживання має суттєвий вплив на витрати виробництва. Зокрема, в аграрному секторі високий рівень енерговитрат спостерігається на етапах обробки ґрунту, зрошення та зберігання продукції. Для зниження енергоспоживання необхідно впроваджувати новітні технології, зокрема енергоефективні системи зрошення, використання сонячної енергії для виробництва електричної енергії на фермах, а також енергоощадні методи обробки ґрунту. Розвиток біоенергетики, зокрема переробка сільськогосподарських відходів для виробництва біогазу, може стати важливим кроком до зменшення енергетичних витрат у сільськогосподарському секторі важливим є скорочення парникових викидів. підвищення.

Підвищення енергоефективності також передбачає розвиток інфраструктури для відновлювальних джерел енергії. Зокрема, для зберігання енергії, виробленої

сонячними і вітровими станціями, необхідно розвивати новітні технології акумуляції, такі як хімічні батареї, гідроакумулюючі станції та інші рішення, що дозволяють зберігати енергію для використання в періоди низької продуктивності цих джерел. Модернізація енергетичних мереж і впровадження "розумних" мереж, які здатні автоматично керувати потоками енергії та зменшувати втрати під час передачі, є важливими кроками до досягнення енергоефективності в електричних системах.

Не менш важливою є пропаганда енергоефективності серед населення. Підвищення обізнаності громадян щодо важливості енергозбереження та впровадження енергоефективних технологій є необхідним кроком для зміни споживчих звичок. В Україні, як і в багатьох інших країнах, недостатньо активно впроваджуються практики енергозбереження в побуті. Важливим етапом є впровадження програм з енергозбереження в житловому секторі, надання субсидій на утеплення будівель, встановлення енергоефективних побутових приладів та надання фінансових стимулів для споживачів, які хочуть знижувати свої енергетичні витрати.

Таким чином, підвищення енергоефективності в Україні потребує комплексного підходу, що включає модернізацію промисловості, розвиток відновлювальних джерел енергії, підвищення ефективності енергоспоживання в побуті та транспорті, а також розвиток відповідної інфраструктури для зберігання енергії та управління енергетичними потоками. Впровадження цих заходів дозволить значно знизити енергетичні витрати, підвищити економічну конкурентоспроможність країни та покращити якість життя населення.

ВИСНОВКИ

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю переходу до нових моделей енергоспоживання та зниження залежності від традиційних джерел енергії. Україна, як одна з найбільш енергозалежних країн Європи, потребує впровадження ефективних стратегій для підвищення енергоефективності та розвитку сектору відновлюваної енергетики. Залучення таких джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, біоенергетика, є необхідним кроком для забезпечення енергетичної безпеки та сталого розвитку економіки країни.

Необхідність підвищення енергоефективності в Україні зумовлена зростанням попиту на енергію та обмеженістю традиційних енергетичних ресурсів. Враховуючи ці виклики, використання відновлюваних джерел енергії має важливе значення для скорочення енергетичної залежності країни, оптимізації енергетичних витрат та забезпеченні екологічної стабільності.

Дослідження показало, що на сьогоднішній день в Україні має значний потенціал для розвитку альтернативної енергетики, включаючи сонячну й вітрову. які можуть стати основними складовими енергетичного балансу країни. Однак для досягнення цих цілей необхідно подолати низку проблем, зокрема, відсутність ефективної інфраструктури, недостатнє фінансування та неузгодженість в енергетичній політиці.

Процес переходу до нових моделей енергоспоживання має супроводжуватися модернізацією промислових підприємств, впровадженням енергоефективних технологій, а також реформуванням енергетичної політики на рівні держави. Слід активізувати інвестиції в енергозбереження та створення сприятливих умов для розвитку відновлювальних джерел енергії.

Основним висновком є те, що розвиток відновлювальних джерел енергії та підвищення енергоефективності мають стати основними напрямками державної енергетичної стратегії. Це дозволить Україні не тільки зменшити залежність від імпорту енергоносіїв, а й створити нові робочі місця, покращити екологічну ситуацію та підвищити конкурентоспроможність економіки.

Таким чином, подальша трансформація енергетичних систем України є важливим кроком до сталого розвитку, що дозволить знизити енергетичні витрати, покращити якість життя населення та сприяти зміцненню енергетичної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
2. "World Energy Outlook 2020" (International Energy Agency, 2020).
3. "Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine" (Ukrainian National Academy of Sciences, 2021).
4. "World Energy Outlook 2020" (International Energy Agency, 2020).
5. "Renewable Energy: A Global Review" (International Energy Agency, 2020).
6. "Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine" (Ukrainian National Academy of Sciences, 2021). "World Energy Investment 2020" (International Energy Agency, 2020).
7. "Renewable Energy: A Global Review" (International Energy Agency, 2020).
8. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
9. "Energy Transition and Sustainability" (Cambridge University Press, 2021).
10. "World Energy Outlook 2020" (International Energy Agency, 2020).
11. "Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine" (Ukrainian National Academy of Sciences, 2021).
12. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
13. "Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine" (Ukrainian National Academy of Sciences, 2021).
14. "World Energy Investment 2020" (International Energy Agency, 2020).
15. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
16. "Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine" (Ukrainian National Academy of Sciences, 2021).
17. "World Energy Investment 2020" (International Energy Agency, 2020).
18. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
19. "World Energy Outlook 2020" (International Energy Agency, 2020).
20. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
21. "Renewable Energy: A Global Review" (International Energy Agency, 2020).
22. "Energy Transition and Sustainability" (Cambridge University Press, 2021).
23. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).

24. "World Energy Outlook 2020" (International Energy Agency, 2020).
25. "Renewable Energy: A Global Review" (International Energy Agency, 2020).
26. "Energy Transition and Sustainability" (Cambridge University Press, 2021).
27. "Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine" (Ukrainian National Academy of Sciences, 2021).
28. "World Energy Investment 2020" (International Energy Agency, 2020).
29. "Global Energy Perspective" (McKinsey & Company, 2020).
30. інфраструктури". https://biz.nv.ua/ukr/economics/energetichni-vikliki-ukrajini-skorochennya-importu-ta-zagrozi-infrastrukturii-50468543.html?utm_source=chatgpt.com.
- 31.
32. BDO.ua. (2024). "Енергетичний сектор в Україні та світі: прогнози та виклики". https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/energy-sector-in-ukraine-and-the-world-forecasts-and-challenges?utm_source=chatgpt.com.
33. World Energy Outlook 2020 – International Energy Agency (IEA), 2020.
34. Renewable Energy: A Global Review – International Energy Agency (IEA), 2020.
35. Energy Policy for Sustainable Development in Ukraine – Ukrainian National Academy of Sciences, 2021.
36. Global Energy Perspective – McKinsey & Company, 2020.
37. Energy Transition and Sustainability – Cambridge University Press, 2021.
38. World Energy Investment 2020 – International Energy Agency (IEA), 2020.
39. Energy Outlook 2020: The Impact of Renewables on Energy Security – International Renewable Energy Agency (IRENA), 2020.
40. Global Trends in Renewable Energy Investment 2020 – Frankfurt School-UNEP Centre, 2020.
41. The Role of Renewable Energy in Energy Security – European Commission, 2020.

42. Energy and Environmental Policy in Ukraine: Challenges and Solutions – Ukrainian Energy Agency, 2021.
43. Ukraine Energy Efficiency Action Plan – Ukrainian Ministry of Energy, 2021.
44. International Energy Agency: Key World Energy Statistics – International Energy Agency, 2020.
45. Energy for Sustainable Development in Ukraine: Current State and Prospects – Institute of Energy and the Environment, 2021.
46. Technological Advancements in Renewable Energy Systems – Springer, 2021.
47. National Energy Efficiency Action Plan 2020 – Ukrainian Ministry of Energy and Coal Industry, 2020.
48. Solar and Wind Energy Systems: Principles and Applications – Elsevier, 2020.
49. Sustainable Energy for All: A Global Agenda – United Nations, 2020.
50. Economic Impact of Renewable Energy Development in Ukraine – Economic Institute of Ukraine, 2021.
51. Renewable Energy Policies in the European Union – European Commission, 2021.
52. Energy Transition and Green Growth – World Bank, 2021.